

Kirsi Raitaranta

Suunnittelija, KAVA, Audiovisuaalisen kulttuurin edistäminen ja viestintä

KAVA:n koulusarjoissa klassikoita ja laatua

”Kansallinen audiovisuaalinen arkisto (KAVA) on opetusministeriön alainen valtion laitos, jonka toiminta perustuu lainsäädäntöön. KAVA:n ensisijainen tarkoitus on kotimaisen audiovisuaalisen kulttuuriperinnön pelastaminen ja säilyttäminen jälkipolville.”

Elokvakasvatus on parhaimmillaan opimista oivallusten kautta, positiivisesti avartavia kokemuksia ja elämää suurempia elämyksiä. Elokvakasvatuksen ei tarvitse olla suojelevaa tai pelkkää kasvatustakaan. Pikemminkin se voi olla innostavaa ja oman tekemisen kautta hauskaa. Parhaimmillaan se antaa eväitä elokuvakerronnan ymmärtämiseen ja sitä kautta laajentaa medialukutaitoa.

KAVA aloitti säännölliset peruskouluille ja lukioille suunnatut näytökset syksyllä 2008. Arkiston elokuvakasvatukselle oli tässä vaiheessa jo selkeä tilaus. Arkiston järjestämissä koulusarjoissa lapset tutustuvat mm. elokuvahistorian klassikoihin sekä laadukkaisiin lastenelokuvaan, joiden kaupallinen elinkaari on jo ohi.

Näistä lähtökohdista kouluille suunnattu arkistosarja myös sijoittui sujuvasti kotimaiselle elokuvakasvatuksen kentälle. Se ei kilpaillut jo olemassa olevien toimijoiden kanssa, vaan päinvastoin toimi yhteistyökumppanina alan ammattilaisten kanssa. Alusta lähtien KAVA:n merkittäviä kumppaneita ovat olleet mm. Mediakasvatuskeskus Metka, Koulukino ja Suomen elokuvakontakti. Yhteistyö on ollut perusedellytys sille, että koulunäytösten tueksi on pystytty tarjoamaan oppimateriaaleja ja työpajoja.

Myös alustukset kuuluvat koulunäytöksiin. Ne johdattelevat elokuvahistoriaan

tai elokuvan teemaan. Parhaimmillaan elokuvanäytös voi saada hyvinkin konkreettiset puitteet. Kinokonserttien esittäminen alkujaan mykkäelokuvien näyttämöksi rakennetussa elokuvateatteri Orionissa on jo sinällään matka paikallishistoriaan ja elokuvakulttuuriin.

Lapsille ja nuorille suunnatun toiminnan lisäksi KAVA harjoittaa pitkäjänteistä elokuvakasvatusta osana esitystoimintaansa. Arkisto on tehnyt pitkään yhteistyötä Helsingin yliopiston ja Taideteollisen korkeakoulun eli nykyisen Aalto-yliopiston kanssa, ja tätäkin on viime vuosina entisestään tiivistetty. Helsingin yliopiston elokuvahistorian luentosarjan luennot ja niihin kuuluvat elokuvanäytökset ovat nykyään Orionissa.

KAVA:n elokuvakasvatukseen on haettu suuntaviivoja myös kansainvälisistä kokemuksista ja tässä mielessä yhteydet pohjoismaisiin kollegoihin ja elokuva-instituutteihin ovat olleet tärkeitä. KAVA:lla on pitkät ja perinteikkäät yhteistyösuhteet Ranskan arkistoihin ja onkin ollut luontevaa tehdä tiivistä yhteistyötä ranskalaisten osaajien kanssa. Esimerkiksi ranskalaisen animaation asiantuntija Jean-Baptiste Garnero (Archives Françaises du Film/Centre National de la Cinématographie) vieraili taannoin Orionissa esittelemässä koululaisille näytöksen Praksikoskoopista selluloidiin, jonka jälkeen keskusteltiin muun muassa yli sata vuotiaista animaatioista ja niiden tekniikasta.

Elokvapedagogi Vincent Deville (Cinémathèque Française) puolestaan johdatti lapsia ja nuoria Jacques Tatin maailmaan. Työpajoissa tutustuttiin Tatin tapaan havainnoida modernia kaupunkiympäristöään, josta hän usein poimi hahmoja elokuviinsa. Oppilaat kuvasivat katuviliniä eri puolilla

Ranskan elokuva-arkiston elokuvapedagogi Vincent Devillen vetämissä pajoissa koululaiset tekivät Tati-elokuvia elokuussa 2010.

keskustaa ja lopuksi liikkuvaan kuvaan liitettiin Tatin elokuvista tuttua musiikkia. Ennen työpajoja alakoululaiset olivat nähneet restauroidun *Enoni on toista maata* (1958) värielokuvana, yläkouluille ja lukiolle taas esitettiin *Playtime* (1967) 70 mm:n kopiona.

Työpajoja koululaisille: osallistuen ja itse kokeilemalla

Yksi alkuvuosien innostavimmista yhteistyökuvioista toteutettiin Helsingin taidemuseon kanssa. Tennispalatsin Walt Disney -näyttelyn yhteydessä Orionissa esitettiin Disney-klassikoita, joiden käsittelyä jatkettiin taidemuseon näyttelyssä ja erilaisissa työpajoissa. Samantyyppistä elokuvanäytös + näyttely + työpaja -yhteistyötä on sittemmin jatkettu mm. Postimuseon Jacques Tati -näyttelyn sekä Kiasman ARS 11 -näyttelyn tiimoilta. Arkiston koulunäytöksissä nähtiin elokuvia afrikkalaisella teemalla (*Africa United*, 2010, *Wooden Camera*, 2003), joita

sitten käsiteltiin ARS-näyttelyn työpajoissa ja näyttelykierroksilla.

Näyttelyjen kautta on helppo syventää ja rikastuttaa elokuvakokemusta ja myös taustoittaa yksittäistä elokuvaa. Tänä vuonna koululaisia on kierrätetty Minna Santakaran suunnitteleman "Enemmän funkista, Reino!" -näyttelyn teemaopastuksissa. Kotimaisten 1930–60-luvun kaupunkielokuvien visuaaliseen maailmaan johdettava näyttely on Helsingin kaupunginmuseon ja KAVA:n yhteinen World Design Capital -hanke. Näyttelyyn liittyen kouluille tarjottiin keväällä *Komisario Palmun erehdys* (1960) ja syksyllä *Radio tekee murron* (1951).

Orionissa on myös kehitetty työpajatapahtuma, joka toteutetaan elokuvateatterissa. Tuomas Heimalan suunnittelemissa lavasteloissa kokeillaan miten nukkeanimaatio syntyy. Kolme luokkaa kerrallaan valmistaa omassa työpisteessään elokuvan, joka katsotaan lopuksi valkokankaalta aplodien säestyksellä. Samalla tutustutaan myös teatteriin ja sen konehuoneeseen.

Animaation kokeilupaja, työpajan ohjaajana Tuomas Heimala.

Kokeilupajoja on toteutettu Helsingin opetusviraston mediakeskuksen ja Vantaan Vernissan kanssa vuodesta 2009 lähtien. Viime vuonna mukaan tulivat Suomen elokuva-kontakti ja Helsingin lyhytelokuvafestivaali, jotka toteuttivat pajaa alustavan animaationäytöksen. Vuonna 2012 ohjelmassa on Heikki Partasen klassikkoanimaatioita. Suositun animaation kokeilupajan ensisijainen tavoite on antaa koululaiselle käsitys animaation tekniikasta ja sen tekemisestä. Monelle pienelle koululaiselle se on ensimmäinen kosketus siihen, miten animaatioelokuvan liike syntyy.

”Musiikki + ääni = audiovisuaalinen kerronta”

Orion on luonteva paikka kouluille suunnatuille kinokonserteille, joita on pyritty järjestämään säännöllisesti. Vuonna 1927 Bio Athena -nimellä käyttöön otetussa art deco -teatterissa on edelleen jäljellä orkeste-

rimonttu live-säestyksiä varten. Aikoinaan teatterin henkilökuntaan kuului myös seitsenhenkkinen orkesteri.

Koulujen kinokonserteissa sankareina ovat mykkäkomedian tähdet Chaplinista Keatonniin. Kinokonserttien yhteydessä elokuvan äänimaailmaa on avattu paitsi näytöstä pohjustavissa alustuksissa, myös opetusviraston mediakeskuksen studioilla toteutetuissa äänityöpajoissa. Muusikko Miro Mantereen vetämissä pajoissa oppilaat ovat päässeet itse toteuttamaan elokuvan tunnelmiin sopivia ääniä ja musiikkiakin. Pajan työvälineenä on käytetty Jalmari Finnen ohjaamaa mykkäelokuvaa *Kiljusen pojat koulussa* (1921). Tätä elokuvan ja äänen luomaa audiovisuaalista kokonaisuutta avataan KAVA:n mediakasvatustussivustolla: <http://www.kava.fi/esitykset/mediakasvatus/elokuva-ja-musiikki>

Elokuvan ja äänen suhteeseen paneudutaan arkiston elokuvakasvatuksessa myös syvällisemmin. Tulevan vuoden aikana KAVA toteuttaa yhdessä Helsingin juhlaiviikkojen kanssa ja mediakeskuksen studioiden

Äänityöpajassa tehdään taustamusiikkia ja erilaisia ääniä mykkäelokuvaan.

tuella audiovisuaalista kerrontaa avaavan mediakasvatusprojektin ”musiikki + ääni = audiovisuaalinen kerronta”. Projektin käynnistyy Cleaning Women -yhtyeen Äänekkäät mykät -kinokonsertilla ja siihen liittyvillä työpajoilla.

Cleaning Womenin koko perheelle suunnatussa kinokonsertissa esitetään mykkäkomedian klassikoita. Buster Keatonin talonrakennusrupeamaa esittelee hulvaton Viikko rakennusmiehenä (*One Week*, 1920). Charlie Chaplin puolestaan urakoi kulissimiehenä *Valkokankaan takana* (*Behind the Screen*, 1916). Ohukaisen ja Paksukaisen pakomatka vanhilasta huipentuu pilvenpiirtäjän rakennustyömaalle. Stan Laurelin ja Oliver Hardyn elokuvassa *Vapaus* (*Liberty*, 1929) hyödynnetään ns. trilliefektiä, jossa hätkähdytetään korkeuseroilla. Projektin on valittu mukaan kolme luokkaa, jotka esiintyvät mykkäelokuvakonsertissa juhlahviikoilla 2013.

Elokuva koulussa

KAVA ja Koulukino ovat mukana Sano-
maPron (entinen Tammi oppimateriaalit)
kanssa hivuttamassa elokuvaa koulujen
äidinkielenopetukseen. Äidinkielen Kirja-
kuja-oppikirjojen nettikahvilassa viides-
 ja kuudesluokkalaisille koululaisille avataan
ovi laatu elokuvien maailmaan Koulukinon
oppimateriaaleilla ja KAVA:n näytöksissä.

Yksi kiitetyimmistä Kirjakuja-näytöksistä
on ollut värikäs uusiseelantilainen elokuva

Valasratsastaja (2002), joka perustuu Witi
Itimaeran samannimiseen kirjaan. Sen
teemoissa on käsitelty perinteiden merki-
tystä, sukupuolirooleja ja niiden kyseen-
alaistamista sekä ylipäättään kasvamista
ja itsenäistymistä. Kirjakuja-elokuvissa on
tärkeää myös se, että niissä koululaisille tar-
jotaan laadukkaita kotimaisia elokuvia aina
Berlinale-palkitusta *Näkymättömästä Elinasta*
(2002) *Kahlekuninkaaseen* (2002). Syksyn 2012
elokuvissa pohditaan koulukiusaamista (*Sil-
ta salaiseen maahan*, 2007), suojelemaan suden-
poikasia (*Suden arvoitus*, 2006) ja jäljitetään
Pelikaanimiestä (2004).

Kirjakuja-näytökset ovat olleet suosittuja
sekä Orionissa että aluesarjoissa mm. Turus-
sa, Rovaniemellä, Joensuussa ja Tampereella.
Helsingin keskustassa sijaitsevan Orionin
näytökset palvelevat laajalti koko pääkau-
punkiseutua. Esimerkiksi toukokuisissa
Valasratsastaja-näytöksissä oli luokkia paitsi
Helsingin eri kulmilta myös Espoon Soukas-
ta, Vantaalta, Kauniaisista ja Tuusulasta. Hel-
singin teatteriin on tehty luokkaretkiä myös
kauempaa, kuten Rovaniemeltä ja Pyhtäältä.